

„Pracujemy dla Polski”

**Listy Władysława Platera
do Józefa Ignacego Kraszewskiego
z lat 1863-1887**



**WSTĘP I OPRACOWANIE
Zdzisław Pietrzyk**

BIBLIOTHECA IAGELLONICA. FONTES ET STUDIA
T. 44

PRACUJEMY DLA POLSKI

LISTY WŁADYSŁAWA PLATERA
DO JÓZEFA IGNACEGO KRASZEWSKIEGO
Z LAT 1863-1887

PRACUJEMY DLA POLSKI

LISTY WŁADYSŁAWA PLATERA
DO JÓZEFA IGNACEGO KRASZEWSKIEGO
Z LAT 1863-1887

Wstęp i opracowanie

Zdzisław Pietrzyk



Polenmuseum
Muzeum Polskie
SCHLOSS RAPPERSWIL



Kraków 2022

© Copyright by Zdzisław Pietrzyk and Uniwersytet Jagielloński, Biblioteka Jagiellońska
Kraków 2022

Redaktor serii: Zdzisław Pietrzyk
Komitet redakcyjny: Monika Jaglarz, Elżbieta Knapik, Lucyna Nowak,
Jacek Partyka, Zdzisław Pietrzyk, Remigiusz Sapa

Recenzent
dr hab. Janusz Pezda, prof. UJ

Redakcja (język polski)
Justyna Zdziennicka, Jakub Jura

Projekt okładki
Marta Jaszczyk

Transkrypcja i tłumaczenie listów w języku francuskim
Anna Bober

Opracowanie redakcyjne listów w języku francuskim
Piotr Tylus

Publikacja Muzeum Polskiego w Rapperswilu finansowana
przez Polską Fundację Kulturalną „Libertas”



ISBN 978-83-67127-16-5 (druk)
ISBN 978-83-67127-20-2 (online)
ISSN 1425-851X

ISBN 978-83-8138-720-0 (online)
<https://www.doi.org/10.12797/9788381387200>

UNIwersytet Jagielloński, Biblioteka Jagiellońska
al. Mickiewicza 22, 30-059 Kraków
<https://bj.uj.edu.pl>

KSIĘGARNIA AKADEMICKA sp. z o.o.
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
<https://akademicka.pl>

Spis treści

Wstęp.....	7
Listy Władysława Platera do Józefa Ignacego Kraszewskiego z lat 1863-1887.....	25
Aneksy.....	513
Bibliografia.....	537
Streszczenie.....	541
Summary.....	545
Indeks osobowy.....	549
Indeks geograficzny.....	565

Wstęp

Sejm Ustawodawczy Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 1 października 1921 r. na wniosek posła Związku Ludowo-Narodowego, członka Rady Muzeum Narodowego w Rapperswilu, Ludwika Michała Tarnawskiego, przyjął rezolucję zobowiązującą rząd Polski do wypełnienia testamentu Władysława Platera i przywiezienia zbiorów rapperswilskich do Polski. Wniosek posła Ludwika Michała Tarnawskiego wspierał swoim autorytetem Stefan Żeromski, który w latach 1892-1896 był w Rapperswilu bibliotekarzem. W rezolucji wyrażono narodowi szwajcarskiemu wyrazy wdzięczności za gościnę i opiekę nad polskimi skarbami narodowymi¹. Następstwem rezolucji było wydanie stosownego rozporządzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 28 lutego 1923 r. (urząd premiera sprawował wówczas Władysław Sikorski) i przejęcie muzeum na własność państwa. W odpowiedzi na kroki polskiego parlamentu i rządu władze szwajcarskie zarówno kantonalne, jak i federalne wyraziły w 1923 r. zgodę na wywóz zbiorów rapperswilskich do Polski².

W dniu 19 marca 1927 r. decyzję o sprowadzeniu zbiorów do Warszawy podpisał premier Józef Piłsudski. Następnie 9 października 1927 r. rozpoczęto załadunek zbiorów bibliotecznych i muzealnych do specjalnego pociągu, który wyruszył 10 października z Rapperswilu w kierunku Warszawy. Zbiory pożegnali licznie zgromadzeni Szwajcarzy, a do Warszawy eskortowali je szwajcarscy wojskowi. Na granicę Polski w Zebrzydowicach pociąg dotarł późnym wieczorem 14 października³. Wraz ze zbiorami biblioteczno-muzealnymi z Rapperswilu do Warszawy wieziono urnę z sercem Tadeusza Kościuszki. Kult Tadeusza Kościuszki, propagowanie postaw patriotycznych przyczyniły się do tego, że przyjazd zbiorów rapperswilskich stał się wydarzeniem w Polsce. W Warszawie zbiory muzealne trafiły do Muzeum Narodowego i Muzeum Wojska Polskiego, niewielka część zasiłała Muzeum Narodowe w Krakowie i kilka innych ośrodków. Zbiory biblioteczno-archiwalne złożono w Centralnej Bibliotece Wojskowej w Warszawie do czasu utworzenia Biblioteki

¹ M. Danilewicz-Zielińska, *Wspomnienia o Bibliotece Narodowej w Warszawie*, [w:] *Biblioteka Narodowa. Wspomnienia 1928-1944*, oprac. W. Sznee, Warszawa 1988, s. 49.

² S. Chankowski, *Szwajcarzy a Muzeum Narodowe w Rapperswilu w latach 1889-1927*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” R. 26, 1991, z. 3, s. 140-141.

³ M. Danilewicz-Zielińska, *op. cit.*, s. 49; A. Lewak, *Straty Biblioteki Rapperswilskiej w zbiorach rękopiśmiennych*, [w:] *Straty bibliotek i archiwów warszawskich w zakresie rękopiśmiennych źródeł historycznych*, Warszawa 1955, s. 111; S. Milewski, *Polski Rapperswil. 140 lat muzeów na zamku rapperswilskim*, Warszawa 2015, s. 123-124.

Narodowej⁴. W przededniu wybuchu wojny zbiór rękopiśmienny został przeniesiony do Biblioteki Narodowej. We wrześniu 1939 r. w wyniku niemieckich nalotów księgozbiór rapperswilski przechowywany w Centralnej Bibliotece Wojskowej został prawie całkowicie zniszczony. Z pożaru CBW uratowano zaledwie ok. 3 tys. książek przywiezionych z Rapperswilu. Tragiczny los dotknął najcenniejszą część zbiorów rapperswilskich, tj. rękopisy i archiwalia. W 1941 r. na polecenie Niemców rękopisy z wszystkich bibliotek warszawskich skomasowano w budynku Biblioteki Krasińskich na Okólniku. Trafiły tam także uratowane od zniszczenia w 1939 r. zbiory rapperswilskie. Po upadku powstania warszawskiego, Niemcy w październiku 1944 r. spalili gmach Biblioteki Krasińskich wraz ze znajdującymi się w niej zbiorami, w tym rękopisami z Muzeum Polskiego w Rapperswilu⁵. Adam Lewak przy współpracy z Heleną Więckowską przygotował katalog rękopisów Biblioteki Rapperswilskiej. Przed sporządzeniem katalogu rękopisy rapperswilskie uporządkował i nadał im odpowiednią strukturę. Opisy zasobu rękopisów Biblioteki Rapperswilskiej „świadczą o wielkości strat i należą do najsmutniejszych książek polskich XX w.”⁶

Po tej niepowetowanej stracie, udokumentowanej w „najsmutniejszym katalogu rękopisów”, dostępne źródła dotyczące dziejów Muzeum Narodowego w Rapperswilu są rozproszone i należy je składać niczym mozaikę z wielu elementów rozrzuconych po bibliotekach i archiwach⁷. Do powstania i pierwszych lat funkcjonowania Muzeum Narodowego najcenniejszymi źródłami informacji na temat muzeum są listy Władysława Platera do różnych osób. Krąg korespondentów Władysława Platera był bardzo szeroki. Korespondencja służyła Platerowi jako narzędzie propagowania swoich pomysłów i idei. Jego listy do różnych nadawców są rozproszone – znajdują się w wielu zbiorach⁸. Najważniejszy i najobszerniejszy zbiór tworzą te skierowane do Józefa Ignacego Kraszewskiego z lat 1863-1888⁹. Stanowią one nie tylko swego rodzaju szkielet do konstruowania dziejów Muzeum Narodowego w Rapperswilu, ale przede wszystkim przedstawiają dzieje życia niezwykle człowieka, jakim był Władysław Plater.

Władysław Ewaryst Plater nie posiada dotychczas monografii poświęconej jego życiu i działalności. Jedną z pierwszych biografii Platera napisał jego współpracownik

⁴ Stan zbiorów Muzeum Narodowego w Rapperswilu opisał: E. Chwałewik, *Zbiory polskie. Archiwa, biblioteki, gabinety, galerje, muzea i inne zbiory pamiątek przeszłości w ojczyźnie i na obczyźnie w porządku alfabetycznym według miejscowości ułożone*, t. 2, Warszawa-Kraków 1926-1927, s. 141-151; A. Lewak, *op. cit.*, s. 102-122.

⁵ *Ibidem*, s. 112. Nieliczne, cudem uratowane, zostały włączone do zbiorów Biblioteki Narodowej, opisane pod nowymi sygnaturami.

⁶ *Ibidem*, s. 102.

⁷ S. Chankowski, *Relikty rapperswilskie w zbiorach Archiwum Polskiej Akademii Nauk*, „Przegląd Historyczny” 1961, t. 52, z. 4, s. 759-764.

⁸ S. Chankowski, *Materiały źródłowe do dziejów Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswilu 1870-1927*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk” 1980, nr 23, s. 3-26.

⁹ Biblioteka Jagiellońska, rkps 6526, k. 120r-668v.

Agaton Giller¹⁰. Najobszerniejszą pracą dotyczącą Władysława Platera jest część monografii o rodzie Platerów pióra Szymona Konarskiego¹¹. Natomiast Stefan Kieniewicz opublikował życiorys Platera w *Polskim słowniku biograficznym*¹². W wielu tekstach dotyczących Muzeum Polskiego w Rapperswilu znajdują się informacje odnoszące się do życia Platera, konieczne jest więc sporządzenie pełnej biografii założyciela Muzeum Polskiego w Rapperswilu. Plater urodził się w Wilnie 7 listopada 1808 r. jako syn Kazimierza Władysława, starościca subockiego, i Apolinary Eleonory z Żabów. Jego matka była osobą energiczną, zasłużoną dla Wilna i polskiej kultury. W 1829 r. ufundowała oszklenie galerii kaplicy wokół obrazu Matki Boskiej Ostrobramskiej¹³. Wykształcenie Władysław Plater odebrał w Gimnazjum przy Uniwersytecie Wileńskim. Był jednym z najlepszych uczniów Gimnazjum. W latach 1823-1825 był wymieniany wśród uczniów osiągających celujące postępy. W 1823 r. wraz z kolegą z klasy Juliuszem Słowackim został wyróżniony jako uzyskujący celujące postępy w języku francuskim¹⁴. Zakończenie roku szkolnego w 1825 r. w Gimnazjum przy Uniwersytecie Wileńskim miało huczny charakter, zostało bowiem wzbogacone o popis uczniów. Wzięli w nim udział Nikołaj Nowosilcow, kurator Wydziału Szkolnego Wileńskiego, i rektor Uniwersytetu Wileńskiego Wacław Pelikan. Wśród wyróżnionych „za przykładne sprawowanie się i znakomity postęp w naukach” uczniów klasy szóstej znaleźli się Cezary Plater, Władysław Plater oraz Juliusz Słowacki¹⁵.

Następnie Władysław Plater zdobywał wiedzę według rozpoczętej w końcu XVII w. i modyfikowanej przez następne stulecie formuły *grand tour*. Po zakończeniu nauki w Gimnazjum Wileńskim odbył kilkuletnią podróż edukacyjną. Odwiedził Petersburg, następnie udał się w podróż po Europie Zachodniej. Przebywał w krajach niemieckich, Francji, Szkocji, Irlandii i Anglii. W 1828 r. został studentem Uniwersytetu w Berlinie, gdzie rok później poznał przebywającego tam Adama Mickiewicza¹⁶. W czasie owego *grand tour* studiował prawo, poznał zabytki, sztukę i „znakomitych ludzi tych krajów”¹⁷.

¹⁰ A. Giller, *Hrabia Władysław Plater-Broel założyciel Muzeum Narodowego w Rapperswilu*, Poznań 1882.

¹¹ S. Konarski, *Platerowie*, Buenos Aires 1967, s. 123-126, *Materiały do dziejów biografii, genealogii i heraldyki polskiej. Źródła i opracowania*, t. 4. Na s. 190-192 znajduje się „Spis prac Władysława hr. Platera (1806-1889) ułożony w porządku chronologicznym według dat wydania”.

¹² S. Kieniewicz, *Plater (Plater-Broel) Władysław Ewaryst*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 26, Kraków 1980, s. 686-691.

¹³ S. Konarski, *op. cit.*, s. 123.

¹⁴ *Dodatek do gazety... z francuzkiego języka*, „Kurier Litewski” 1823, nr 82 (9 VII), s. [5]; K. Krasowski, *Wilno*, „Kurier Litewski” 1824, nr 77 (2 VII), s. [1].

¹⁵ *Ibidem*, 1825, nr 77, 3 VII, s. [1].

¹⁶ A. Giller, *op. cit.*, s. 7; S. Kieniewicz, *op. cit.*, s. 686; Wśród rękopisów rapperswilskich pod sygnaturą 887 znajdował się „Dziennik podróży z Wilna do Petersburga, po Niemczech, Szwajcarii i Anglii od 25 VII 1827 do 22 VII 1830” (A. Lewak, *Katalog rękopisów Biblioteki Narodowej. Zbiory Biblioteki Rapperswilskiej*, t. 1, Warszawa 1929, s. 237).

¹⁷ A. Giller, *op. cit.*, s. 7.

Wybuch powstania listopadowego zastał Władysława Platera w Anglii. Postanowił wrócić do Polski. Zatrzymał się w Paryżu, gdzie opublikował własnym kosztem tłumaczenie na język francuski dzieła Karola B. Hoffmana *La grande Semaine des Polonais*, które ukazało się w Warszawie już 6 grudnia 1830 r. Hoffman chciał wskazać cele przyświecające Polakom walczącym o niepodległość. W styczniu 1831 r. przybył do Warszawy. Pracował w wydziale spraw zagranicznych Rządu Narodowego, potem był adiutantem ówczesnego pułkownika Samuela Różyckiego, z którym odbył wyprawę na Litwę. W dniu 17 sierpnia został przyjęty do Sejmu jako poseł z powiatu wileńskiego. Był wówczas najmłodszym i jednym z najbardziej aktywnych posłów. Brał udział w obradach Sejmu w Zakroczymiu. Po upadku powstania udał się na emigrację. W końcu 1831 r. wraz z bratem Cezarym osiadł w Paryżu. O aktywności Władysława Platera świadczy zaangażowanie w powołanie w Paryżu – właściwie natychmiast po przyjeździe – Towarzystwa Litewskiego i Ziem Ruskich.

W 1832 r. podróżował po Anglii, gdzie prowadził akcję propagandową na rzecz uznania przez Anglików niezbywalnych praw do niepodległości Polski. Zebrał ok. 100 tys. podpisów pod apelem, żeby rząd brytyjski zajął stanowisko popierające polskie aspiracje. Po powrocie do Paryża w 1833 r. Władysław Plater bardzo aktywnie włączył się w działalność emigrantów. Działal aktywnie w Towarzystwie Literackim i na swój koszt wydawał miesięcznik „*Le Polonais. Journal des intérêts de la Pologne*”. Czasopismo ukazywało się w latach 1833-1836. Wskutek konfliktu Władysława Platera z częścią emigracji, wnioskującego z konserwatywnych poglądów Platera oraz jego postępowania – jak określano – cechującego się brakiem taktu i próbą narzucania swojego zdania, znalazł się na uboczu działalności politycznej emigrantów. W ciągu kilku lat działalności w Paryżu Plater zraził do siebie wielu emigrantów, w tym Adama Mickiewicza¹⁸, a książe Adam Jerzy Czartoryski z dystansem odnosił się do jego inicjatyw. W latach trzydziestych XIX w. Władysław Plater prowadził bardzo aktywną pracę agitacyjną na rzecz niepodległości Polski we wpływowych środowiskach europejskiej arystokracji. W Paryżu mieszkał przy ulicy St. Thomas d'Aquin¹⁹.

W grudniu 1839 r. udał się z misją do Anglii, gdzie przebywał do czerwca 1840 r. Z polecenia księcia Adama Jerzego Czartoryskiego starał się propagować sprawę polską w sferach rządowych. Nadaktywność i przekraczanie powierzonych Platerowi kompetencji doprowadziło do niezadowolenia w kręgach wokół księcia Czartoryskiego²⁰.

Po powrocie do Paryża Plater znalazł się w trudnej sytuacji politycznej, ponieważ książe Adam Jerzy Czartoryski i jego zwolennicy odsunęli go od reprezentowania ich polityki. Od stycznia 1841 r. Władysław Plater rozpoczął wydawanie nowego czasopisma, którego był fundatorem, zatytułowanego „*Dziennik Narodowy*”. Nadał mu początkowo kierunek katolicko-liberalny, a z upływem czasu ultramontańsko-narodowy.

¹⁸ „Czyż cała emigracja nie zgadza się, że Pac pocziwy a Plater głupi” (W. Mickiewicz, *Żywyot Adama Mickiewicza* podług zebranych przez siebie materiałów oraz własnych wspomnień, t. 3, Poznań 1894, s. 232).

¹⁹ S. Konarski *op. cit.*, s. 125.

²⁰ S. Kieniewicz, *op. cit.*, s. 687.

Było to pismo konkurencyjne wobec kierunku reprezentowanego przez obóz księcia Czartoryskiego. W „Dzienniku Narodowym” publikował na podstawie stenogramów, sporządzanych na jego zamówienie, wykłady Adama Mickiewicza w Collège de France. Toteż szybko popadł w konflikt z wieszczem. „Dziennik Narodowy” wydawał do kwietnia 1848 r. Pismo było subsydiowane przez rząd francuski.

Sytuacja finansowa Władysława Platera, dziedzica wielkich dóbr, które do małżeństwa z Kazimierzem Władysławem Platerem wniosła wojewodzianka połocka Eleonora Apolinaria z Żabów, zmieniła się po upadku powstania listopadowego. Większość dóbr Platerów została skonfiskowana przez rząd carski jako efekt represji za udział w powstaniu. Według Agatona Gillera „rząd bowiem moskiewski tak jemu i jego bratu skonfiskował wielką, pańską wiele milionów wartującą fortunę; jakkolwiek kapitał, jaki posiadał, był tylko szczątkiem uratowanym z rozbicia”²¹. Plater w liście z 14 września 1869 r. pisał o kosztach restauracji zamku rapperswilskiego. Kontynuował ten wątek 24 grudnia 1870: „gdyby mi Moskale nie zabrali majątków, wszystkie koszty, które najmniej 100 tys. fr. wyniosą, wziąłbym na siebie, ale mając za granicą tylko fundusze ocalone, nie mogę poświęcić tak znacznego kapitału bez bardzo znacznego uszczerbku”. Z tego wpisu Platera wynika, że jego zasoby finansowe jak na ówczesne czasy były znaczne i przekraczały wspomniane 100 tysięcy franków. Suma ta była jednak olbrzymim wydatkiem dla Platera.

O ile dalsze życie i działalność Władysława Platera w ogólnych zarysach są znane, o tyle kwestia jego sytuacji finansowej w czasie, kiedy mieszkał w Szwajcarii i założył Muzeum Narodowe w Rapperswilu pozostaje – jak dotychczas – niewyjaśniona. Zapewne kapitał zabezpieczony przed konfiskatą dóbr Platerów po upływie kilkunastu lat stracił na wartości i nie mógł zaspokajać niezwykle ambitnych planów Platera. Stąd w listach słanych do wielu osób oraz w odezwach domagał się – często natarczywie – wsparcia w zakresie utrzymania Muzeum Narodowego. Według Hermanna Arthura Liera, biografa jego żony Karoliny Bauer, Plater przejął kontrolę nad jej majątkiem i z jej zasobów finansował swoje ambicje i pomysły²².

Po skłóceniu się z polską emigracją w Paryżu oraz zawarciu małżeństwa w dniu 13 kwietnia 1844 r. z Karoliną Bauer²³, znaną aktorką, była żoną księcia koburskiego Leopolda, późniejszego króla Belgii, Plater przeniósł się do Szwajcarii. Obawiał się, że jego żona może spodziewać się afrontów towarzyskich na paryskich salonach. Początkowo zamieszkali w Dietikon, miasteczku położonym na południe od Zurychu, na lewym brzegu Jeziora Zuryckiego. Następnie w 1846 r. Plater kupił dom z obszernym ogrodem we wsi Kilchberg²⁴, nieopodal Dietikonu. Willę, w której zamieszkał wraz z żoną, nazwał Broelbergiem²⁵.

²¹ A. Giller, *op. cit.*, s. 21; S. Konarski, *op. cit.*, s. 124.

²² H.A. Lier, *Bauer Karoline*, [w:] *Allgemeine deutsche Biographie*, Bd. 55, *Nachträge bis 1899. Wandersleb – Zirne*, Leipzig 1910, s. 667-672.

²³ K. Kunze, *Bauer Karoline*, [w:] *Neue deutsche Biographie*, Bd. 1, Berlin 1953, s. 642.

²⁴ S. Konarski, *op. cit.*, s. 124.

²⁵ S. Milewski, *op. cit.*, s. 16.

W 1848 r. po wydarzeniach Wiosny Ludów zamknęto „Dziennik Narodowy”, a Plater próbował przypomnieć o swoim istnieniu polskiej emigracji – pogodził się wówczas z księciem Czartoryskim – i zawiózł do Frankfurtu nad Menem adres do Zgromadzenia Ogólnoniemieckiego. Następne lata życia Władysław Plater poświęcił uprawianiu publicystyki na łamach m.in. „Le Monde” w celu mobilizacji społeczeństw zachodnioeuropejskich w sprawie niepodległości Polski. W okresie wojny krymskiej przebywał kilkakrotnie w Paryżu i Londynie, chcąc, by „rządy sprzymierzonych mocarstw walczących z Moskwą o Turcję, podniosły sprawę Polski”²⁶.

Władysław Plater, jak wynika z jego listów i opinii o nim, był człowiekiem o bardzo wybujałych ambicjach. Chęć przewodzenia, wypływająca z doświadczeń życiowych – prymus w czasach szkolnych, najmłodszy poseł w Sejmie w czasie powstania listopadowego, redaktor pisma mającego łączyć Wielką Emigrację – rzutowała na jego postępowanie. Po przeprowadzce do Szwajcarii na prawie 20 lat jego aktywność publiczna była niewielka. Wybuch powstania styczniowego stał się dla Platera impulsem do powrotu do działalności politycznej i społecznej. Starał się być pomocny w dostarczaniu broni do Polski, wspierał udających się do Polski, by walczyć w powstaniu, przyjmował powstańców-emigrantów w swoim domu i ułatwiał im dalszą drogę do Włoch lub Francji. Zakładał polsko-szwajcarskie komitety wspierające powstańców, a później emigrantów. Niestety jego przedsięwzięcia były niekonsekwentne i chaotyczne, co przynosiło nie zawsze oczekiwane efekty.

Dzieje Władysława Platera od 1863 r. zyskały odzwierciedlenie w listach pisanych przez niego do Józefa Ignacego Kraszewskiego. W styczniu 1863 r. pisarz opuścił Warszawę i osiadł w Dreźnie²⁷. Od czasu, kiedy znalazł się na emigracji, stał się człowiekiem-instytucją, osobą zaufania publicznego dla Polaków mieszkających zarówno na terenach zaanektowanych przez państwa zaborcze, jak i Polaków przebywających na emigracji. W *Listach* Władysława Platera do Józefa Ignacego Kraszewskiego znajdziemy opis ostatnich dwudziestu pięciu lat w życiu korespondentów (Plater zmarł dwa lata po Kraszewskim)²⁸.

Zachowane listy Platera do Kraszewskiego pochodzą z okresu od 12 listopada 1863 r. do 7 marca 1887 r. Z treści pierwszego zachowanego tekstu wynika, że listy nie zachowały się w komplecie. W liście z 12 listopada 1863 r. Plater wspomina o wcześniejszych ustaleniach, w tym o liście z 6 listopada. Listy Kraszewskiego do Platera były przechowywane wśród rękopisów rapperswilskich, niestety zostały zniszczone przez niemieckie Brandkommando²⁹.

²⁶ A. Giller, *op. cit.*, s. 27.

²⁷ W. Danek, *Kraszewski Józef Ignacy*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 15, Kraków 1970, s. 224.

²⁸ *Ibidem*, s. 21-229; S. Kieniewicz, *Plater (Broel-Plater) Władysław*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 26, Kraków 1980, s. 686-691.

²⁹ Listy Kraszewskiego do Platera znajdowały się w zbiorze zniszczonym przez Niemców (A. Le-wak, *Katalog rękopisów...*, s. 235). Sygnatura Biblioteki Rapperswilskiej to: rkps 886, zbiór zawiera 6798 listów w 17 tomach korespondencji, ponadto w zbiorze korespondencji Władysława

Bibliografia

- Album Muzeum Narodowego w Rapperswyll. Na stoletnią rocznicę 1772 r.*, wyd. staraniem W. Platera, Poznań 1872.
- Album Muzeum Narodowego w Rapperswyllu, rok 1876*, pod red. J.I. Kraszewskiego, Lwów 1876.
- [Barwiński J.] *Nadbużanin, Józef Koniuszewski, wspomnienia z czasów prześladowania Unitów na Podlasiu*, Chicago 1879.
- Bauer K., *Komödianten-fahrten. Erinnerungen und Studien*, Berlin 1875.
- Berlińskie listy Karola Forstera z lat 1857-1879*, wyd. i wstępem opatrzył R. Jaskuła, Kraków 1997, *Bibliotheca Iagellonica. Fontes et Studia*, t. 6.
- Borejsza J.W., *Sekretarz Adama Mickiewicza (Armand Lévy i jego czasy – 1827-1891)*, Warszawa 1969.
- Borejsza J.W., *Z dziejów polskiej prasy emigracyjnej (1863-1865)*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” 1965, T. 4, s. 50-104.
- Buszczyński S., *Historia Rusi*, [w:] *Album Muzeum Narodowego w Rapperswyll. Na stoletnią rocznicę 1772 r.*, wyd. staraniem W. Platera, Poznań 1872 s. 354-383.
- Chankowski S., *Materiały źródłowe do dziejów Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswilu 1870-1927*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk” 1980, nr 23, s. 3-26.
- Chankowski S., *Relikty rapperswilskie w zbiorach Archiwum Polskiej Akademii Nauk*, „Przegląd Historyczny” 1961, t. 52, z. 4, s. 759-764.
- Chankowski S., *Szwajcarzy a Muzeum Narodowe w Rapperswilu w latach 1889-1927*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1991, R. 26, z. 3, s. 131-143.
- Chwalewik E., *Zbiory polskie. Archiwa, biblioteki, gabinety, galerje, muzea i inne zbiory pamiątek przeszłości w ojczyźnie i na obczyźnie w porządku alfabetycznym według miejscowości ułożone*, t. 2, Warszawa–Kraków 1926-1927.
- Compte-rendu de la fête de l'inauguration du Monument Polonais à Rapperswyl en Suisse*, Zurich 1868, s. 70-71.
- Danek W., *Kraszewski Józef Ignacy*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 15, Kraków 1970, s. 224.
- Danilewicz-Zielińska M., *Wspomnienia o Bibliotece Narodowej w Warszawie*, [w:] *Biblioteka Narodowa. Wspomnienia 1928-1944*, oprac. W. Sznee, Warszawa 1988, s. 9-76.
- Dodatek do gazety... z francuzkiego języka*, „Kurier Litewski” 1823, nr 82 (9 VII), s. [5].
- Duchiński F.H., *Zasady dziejów Polski i innych krajów słowiańskich i Moskwy*, cz. 1-3, Paryż 1858-1863.
- Emmerling A., *Der Schwarzwald, der Odenwald, Bodensee und die Rheinebene. Handbuch für Reisende*, Heidelberg 1868.

- Engeström W., *Obrazki z podróży. Szwecja. Odczyty literackie miane w Dreźnie*, Kraków 1870.
- Estreicher K., *Bibliografia polska XIX stulecia*, t. 6, Litera E, Kraków 1967, *Bibliografia Polska Karola Estreichera*, cz. 1.
- Estreicher K., *O Rapperswilu głos drugi i ostatni*, Kraków 1883.
- Evans A.W.W., *Memoir of Thaddeus Kosciuszko, Poland's Hero and Patriot, an Officer in the American Army of the Revolution, and Member of the Society of the Cincinnati*, New York 1883.
- F. W., *Jeszcze Polska Niezginęła* [!]. Wiersz na Rocznicę Stuletnią Najazdu Poświęcony Młodzieży Polskiej [w:] *Album Muzeum Narodowego w Rapperswyll. Na stoletnią rocznicę 1772 r.*, wyd. staraniem W. Platara, Poznań 1872, s. 1-5.
- Feldman J., *Negocjacja Aleksandra Kłobukowskiego w Berlinie w l. 1863/4*, „Kwartalnik Historyczny” R. 47, 1933, t. 1, s. 182-211.
- Florkowska-Frańcić H., *Emigracyjna działalność Agatona Gillera po powstaniu styczniowym*, Wrocław 1985, *Biblioteka Polonijna*, 8.
- Florkowska-Frańcić H., *Uroczystości rapperswilskie 1868-1916*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 1998, R. 32, s. 267-280.
- Forster K., *L'Hotel Diesbach, ou les Polonais à Paris. Epoque de la fondation des légions polonaises en Italie en 1796*, Paris 1878.
- Gałyga M., *Niedoszły patronat Ossolineum nad Muzeum rapperswilskim*, „Ze Skarbca Kultury” Vol. 25, 1979, nr 31, s. 109-130.
- Giller A., *Hrabia Władysław Plater-Broel założyciel Muzeum Narodowego w Rapperswyllu*, Poznań 1882.
- Giller A., *W obronie prawdy własności narodowej. Odpowiedź P. Estreicherowi*, Paryż 1883.
- Gordon J., *Obrazki caryzmu. Pamiętniki*, Lipsk 1863, *Biblioteka Pisarzy Polskich*, t. 6.
- Ihnatowicz I., *Projekt instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych XIX i początku XX wieku*, „Studia Źródłoznawcze” 1962, T. 7, s. 99-124.
- Inwentarz rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej*. Nr 6001-7000, cz. 2, Nr 6501-7000, oprac. A. Jałbrzykowska, J. Zathę przy współudziale Z. Łagodowej i J. Tyszkowskiej, Kraków 1963, *Wydawnictwa Jubileuszowe – Uniwersytet Jagielloński*.
- Jaskuła R., *Karol Forster. Emigracyjny działacz, pisarz i wydawca 1800-1879*, Kraków 2002.
- Katalog Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswyllu*, Zurich 1872.
- Kieniewicz S., *Adam Sapieha 1828-1903*, Warszawa 1993.
- Kieniewicz S., *Krzyżanowski Władysław*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 15, Wrocław 1970, s. 623-624.
- Kieniewicz S., *Plater (Plater-Broel) Władysław Ewaryst*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 26, Kraków 1980, s. 686-691.
- Konarski S., *Platerowie*, Buenos Aires 1967, *Materiały do dziejów biografii, genealogii i heraldyki polskiej. Źródła i opracowania*, t. 4.
- Konopka J.A., *Początki Muzeum Polskiego w Rapperswilu. Wedle relacji prasy szwajcarskiej (1868-1897)*, Genève 2002.
- Korczak-Branicki X., *Narodowości słowiańskie. Listy do W.O. Gagaryna S.J.*, Paryż 1879.

Streszczenie

Korespondencja Józefa Ignacego Kraszewskiego przechowywana w Sekcji Rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej jest nieocenionym źródłem do dziejów polskiej kultury w drugiej połowie XIX wieku. Wśród setek korespondentów pisarza wyróżnia się zbiór listów Władysława Platera. Jego listy do J.I. Kraszewskiego pochodzą z lat 1863-1887, a więc obejmują relacje z prawie ćwierć wieku działalności założyciela Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswilu.

Władysław Plater to jedna z wielkich postaci emigracji polskiej w drugiej połowie XIX wieku. Jego różnorodna działalność był niejednoznacznie oceniana przez współczesnych emigrantów polskich mieszkających w Europie Zachodniej oraz mieszkańców ziem polskich pod zaborami. Listy W. Platera stanowią swego rodzaju kronikę jego działalności publicznej, w jego listach pisanych zarówno do J.I. Kraszewskiego, jak i innych adresatów brak wątków osobistych, prywatnych. Pasją W. Platera była działalność publiczna, poczynawszy od jego udziału w powstaniu listopadowym, przez działalność emigracyjną we Francji w latach 30. i 40. XIX wieku we Francji. Plater był pionierem propagowania spraw, na których mu zależało, za pomocą środka masowego komunikowania się, jakim wówczas była prasa. Już w czasie powstania listopadowego zwrócił uwagę na propagowanie sprawy niepodległości Polski wśród cudzoziemców za pomocą słowa drukowanego – przetłumaczył na język francuski broszurę Karola Boromeusza Hoffmana uzasadniającą wybuch powstania przeciw carskiej tyranii. Na emigracji w Paryżu już w 1831 r. wraz z bratem Cezarym założył Towarzystwo Litewskie i Ziem Ruskich, a w latach 1833-1836 wydawał miesięcznik „Le Polonais. Journal des intérêts de la Pologne”. W latach 1841-1848 wydawał czasopismo „Dziennik Narodowy”, ale po konfliktach z polską emigracją zaprzestał na kilka lat aktywnej działalności publicznej. W 1844 r. ożenił się z Karoliną Bauer i osiadł w Szwajcarii, od 1846 r. mieszkał w miejscowości Kilchberg w pobliżu Zurychu. Posiadłość, w której mieszkał, nazwał Broelbergiem.

Rok 1863 był dla działalności W. Platera przełomowym po kilkunastu latach trzymywania się na uboczu życia emigracyjnego. Po wybuchu powstania styczniowego aktywnie wznowił działalność publiczną. Z listów wynika, że starał się wspomagać walczących, był m.in. pośrednikiem w dostarczaniu powstańcom broni. Uważał, że zadaniem emigracji jest propaganda sprawy polskiej wśród narodów europejskich. Założył czasopismo „Der Weisse Adler” (Orzeł Biały), które miało oddziaływać na ludność w Niemczech oraz niemieckojęzyczną ludność Szwajcarii. W listach do J.I. Kraszewskiego pisał o kolejnych etapach powstawania tego periodyku. Przedstawiał Kraszewskiemu założenia programowe czasopisma, do kogo ma być skierowane. Radził

się, jak ma skompletować redakcję. Chciał, by „Der Weisse Adler” był współurzędowym pismem Rządu Narodowego, co ze względu na trudności komunikacyjne nie spotkało się z entuzjastycznym przyjęciem przywódców powstania styczniowego. Plater zdawał sobie sprawę, że z ideą walki o niepodległość Polski należy dotrzeć nie tylko do wyższych warstw społeczeństwa niemieckojęzycznego, ale też do warstw niższych, które odgrywały coraz większą rolę w XIX-wiecznych społeczeństwach zachodnioeuropejskich. Planował wydawać pismo skierowane do „ludu”. Po krytycznych tekstach na temat polityki Bismarcka władze pruskie doprowadziły „Der Weisse Adler” do upadku.

Władysław Plater wspierał powstańców nie tylko słowem, ale i czynem. W trakcie powstania gościł w swojej willi uchodźców, a po jego upadku w Broelberg mieszkali emigranci, w tym Marian Langiewicz i Józef Hauke Bosak.

Od 1868 r. głównym tematem listów W. Platera do J.I. Kraszewskiego był Rapperswil. Plater chciał upamiętnić pierwszy zryw antyrosyjski, czyli konfederację barską. Planował, by w Zurychu w stulecie zawiązania konfederacji stanął obelisk. Ostatecznie Plater uzyskał zgodę na zbudowanie obelisku w Rapperswilu. Listy do J.I. Kraszewskiego stanowią podstawowy materiał źródłowy do dziejów zarówno Kolumny Barskiej, a następnie fundacji i rozwoju Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswilu. Plater informował Kraszewskiego, że idea Kolumny Barskiej spotkała się z niejednoznacznym przyjęciem, ponieważ zwracano mu uwagę, że działania konfederatów miały nie tylko niepodległościowy charakter. Kolumna Barska i uroczystość jej odsłonięcia stały się elementem propagandy niepodległościowej na zachodzie Europy. Pragnienie rozpropagowania w ówczesnej prasie czynu niepodległościowego i walki Polaków o odzyskanie suwerenności przebija w listach W. Platera do J.I. Kraszewskiego. Budowa Kolumny Barskiej była załączkiem kolejnego pomysłu W. Platera na rozpowszechnienie wiedzy o czynie niepodległościowym Polaków.

Pierwszym pomysłem na przyszłe Muzeum Narodowe było zatrudnienie polskiego weterana-przewodnika, który miałby turystom w Rapperswilu wyjaśniać znaczenie Kolumny Barskiej i tablic wokół jej cokółu. Możliwość dzierżawy opuszczonego wówczas średniowiecznego zamku rapperswilskiego spowodowała, że w rok po uroczystym odsłonięciu Kolumny Barskiej W. Plater podjął się gigantycznego zadania – utworzenia Muzeum Narodowego Polskiego na obczyźnie. Ideą W. Platera było ocalenie pamiątek historycznych, a wraz z upływem czasu, według jego zamierzeń, placówka miała pełnić także funkcję szkoły przygotowawczej dla polskiej młodzieży zamierzającej studiować na uczelniach wyższych w Szwajcarii.

Zarówno odsłonięcie Kolumny Barskiej, jak i otwarcie Muzeum Narodowego Plater planował jako dużą międzynarodową uroczystość. Udało się to przy odsłonięciu Kolumny, natomiast w nadaniu uroczystości otwarcia Muzeum Narodowego w Rapperswilu międzynarodowego charakteru z dużą liczbą delegacji z różnych państw i prasy przeszkodził wybuch wojny francusko-pruskiej w dniu 19 lipca 1870 r. Otwarcie Muzeum odbyło się jednak uroczystość z udziałem przede wszystkim przedstawicieli społeczeństwa szwajcarskiego i polskich emigrantów.

Listy W. Platera do J.I. Kraszewskiego z lat 1869-1887 to swoista kronika fundacji, gromadzenia zbiorów, działalności, pozyskiwania sponsorów i ofiarodawców, prowadzenia działalności. W listach W. Platera przez cały okres działalności Muzeum za jego życia przewija się wątek utrzymania tej placówki. Plater, jak wynika z jego listów, dość nachalnie domagał się współfinansowania przez społeczeństwo polskie Muzeum w Rapperswilu. Jego starania nie przynosiły oczekiwanych rezultatów. W listach do J.I. Kraszewskiego Plater utyskiwał na zamożne warstwy polskiego społeczeństwa i na ich skąpstwo oraz brak finansowania sprawy narodowej, jak określał Muzeum Narodowe w Rapperswilu. Ostatecznie, jak wynika z listów i literatury, podstawowe koszty utrzymania działalności Muzeum Narodowego w Rapperswilu ponosił sam Plater. Wobec zniszczenia przez Niemców w 1944 r. przewiezionych w 1927 r. do Warszawy zbiorów rapperswilskich nieznane są źródłowe materiały finansowe dotyczące funkcjonowania Muzeum. Listy do Kraszewskiego należą do podstawowych materiałów do dziejów działalności Platera w okresie funkcjonowania Muzeum Narodowego.

Fundacja Muzeum Narodowego w Rapperswilu, jego działalność i niewątpliwy sukces w gromadzeniu pamiątek i skarbów narodowych stanowiły dla W. Platera asumpt do próby odegrania czołowej roli wśród polskiej emigracji. W drugiej połowie lat 70. XIX wieku, jak wynika z listów, starał się stworzyć i przejąć przewodnictwo nad quasi-rządem narodowym.

Jednym z tematów listów W. Platera do J.I. Kraszewskiego już od lat 70. XIX wieku była troska założyciela Muzeum Narodowego o zabezpieczenie działalności placówki i jej trwania po jego śmierci. W celu tym W. Plater powołał Zarząd Muzeum, który za jego życia nie miał większego znaczenia, jak się jednak później okazało, było to dobre posunięcie. Po śmierci W. Platera (22 czerwca 1889 r.) Muzeum Narodowe w Rapperswilu funkcjonowało do czasu wypełnienia woli testamentalnej jej założyciela i zbiory zostały przewiezione do wolnej Polski.

Słowa kluczowe: Józef Ignacy Kraszewski, Władysław Plater, Muzeum Narodowe w Rapperswilu, korespondencja, emigracja

Summary

The correspondence of Józef Ignacy Kraszewski kept in the Manuscript Section of the Jagiellonian Library constitutes an indispensable source for the history of Polish culture in the second half of the 19th century. The collection of Władysław Plater's letters is remarkable among hundreds of Kraszewski's correspondents. These letters were written in the years 1863-1887, so they include relations from almost a quarter of the century of activities characterising the founder of the Polish National Museum in Rapperswil.

Władysław Plater represents the great personalities of Polish emigration from the second half of the 19th century. His diverse activities were ambiguously evaluated by Polish emigrants living in Western Europe at that time and residents of the Polish lands under partitions. Plater's letters constitute a kind of the chronicle concerning his public activity. We do not find any personal issues in the letters written by Plater both to Kraszewski and other recipients. Public activity was a passion of Plater, beginning from his participation in the November Uprising, through his emigration activity in France in the 1830s and 1840s. Plater was a pioneer of propagating different issues, which were important for him, by a mass medium, i.e. the press of his time. During the November Uprising he already raised a question of propagating the problem concerning the independence of Poland among foreigners by the use of the printed word – he translated a booklet of K.B. Hoffman into French which justified the outbreak of the uprising against the tsarist tyranny. Already in 1831, he founded, in exile in Paris, along with his brother Cezary, the Society of Lithuanian Culture and Ruthenian Lands. In 1833-1836, he released the monthly *Le Polonais des intérêts de la Pologne*. Moreover, in 1841-1848, he released the journal *Dziennik Narodowy*, but after conflicts with the Polish emigration he ceased the public activity for several years. In 1844, he married Karolina Bauer and settled in Switzerland. From 1846, he lived in Kilchberg near Zurich, calling his property 'Broelberg'.

The year 1863 was a breakthrough for Plater's activity after several years of staying aloof from emigration life. After the outbreak of the January Uprising, he continued his public action. The letters testify that he tried to support fighting countrymen; he was for example an agent in the supply of weapons to insurgents. Plater believed that propaganda of the Polish case among European nations constituted a task for emigration environment. He founded the journal "Der Weisse Adler" ("White Eagle"), which was supposed to influence the society of Germany and German-speaking inhabitants of Switzerland. In letters to Kraszewski, he wrote about the successive stages of creating this periodical. He presented Kraszewski the programme assumptions of

the journal and its assumed recipients. Plater sought advice in order to know how to complete an editorial team of this magazine. He wanted "Der Weisse Adler" to be a co-official journal of the National Government, which was not – due to communicational difficulties – enthusiastically received by leaders of the January Uprising. Plater realised that the idea of struggle for independence of Poland should be spread not only among higher classes of the German-speaking society but also among lower classes which played an increasingly greater role in the 19th century societies of Western Europe. He planned to release the journal for "the people". After critical texts concerning the politics of Bismarck, Prussian authorities led to the collapse of the magazine "Der Weisse Adler". However, Plater supported insurgents not only with words but also with deeds. During the uprising, he hosted refugees in his villa, and emigrants, including Marian Langiewicz and Józef Hauke Bosak, lived in Plater's villa, Broelberg, after the collapse of the January Uprising.

From 1868, Rapperswil was the main theme of Plater's letters to Kraszewski. Plater wanted to commemorate the first anti-Russian burst, i.e. the Bar Confederation. He planned to erect in Zurich an obelisk on the occasion of the hundredth anniversary of the Confederation. Ultimately, he obtained permission to establish this obelisk in Rapperswil. The letters to Kraszewski constitute the basic source material on the history of the Bar Column as well as the foundation and development of the National Polish Museum in Rapperswil. Plater informed Kraszewski that the idea of the Bar Column was not unambiguously received, because some people indicated that the activities of confederates had not concerned only the issue of independence. The Bar Column and the ceremony of its unveiling became an element of independence propaganda in the West of Europe. Spreading the independence action and struggle of Poles for regaining sovereignty in the press of that time became a distinct issue in Plater's letters to Kraszewski. The erection of the Bar Column constituted an embryo of another Plater's idea for spreading the independence action of Poles.

The first idea for the future National Museum was to employ a Polish veteran-guide who was supposed to explain tourists in Rapperswil the meaning of the Bar Column and plaques around its base. The possibility of lease of an abandoned medieval castle in Repperswil caused Plater to undertake a gigantic task one year after the ceremonial unveiling of the Bar Column, i.e. the task of creating the National Polish Museum in exile. Plater wanted to save historical relics, and later – according to his intentions – this institution was supposed to play a role of the preparatory school for the Polish youth intending to study at universities in Switzerland.

Plater planned to unveil the Bar Column and to open the National Museum as huge international ceremonies. The unveiling of the Bar Column was in fact an event of such character. The opening of the National Museum in Rapperswil as a ceremony with international character and the participation of many delegations from different countries as well as representatives of the press was not possible due to the outbreak of the French-Prussian war on 19 July 1870. Nevertheless, the opening of the Museum

took place ceremonially with the participation of representatives of primarily the Swiss society and Polish emigrants.

Plater's letters to Kraszewski from 1869-1887 constitute a kind of the chronicle of foundation activity, gathering collections, acquiring sponsors and contributors, etc. The issue of maintaining the Museum appeared continuously in Plater's letters during the entire period of functioning of the Museum until his death. As Plater's letters indicate, he quite pushily demanded co-financing of the National Museum in Rapperswil by the Polish society. Unfortunately, Plater's efforts proved to be ineffective. In letters to Kraszewski, he complained about rich classes of the Polish society, their meanness and lack of financing the Polish case, as he defined the National Museum in Rapperswil. The letters and literature testify that the basic costs of maintaining the National Museum in Rapperswil were ultimately carried by Plater. In 1944, Germans destroyed the Rapperswil collections brought to Warsaw in 1927, so the source financial materials concerning functioning of the National Museum in Rapperswil are not known. The letters to Kraszewski constitute one of the basic materials on the history of Plater's activity during operating of this Museum.

The foundation of the National Museum in Rapperswil, its activity and unquestionable success in gathering national relics and treasures were for Plater an inducement shaping an attempt to play a leading role within the Polish emigration. In the second half of the 1870s, as the letters indicate, Plater tried to create and lead a quasi national government.

One of the theme of Plater's letters to Kraszewski – already from the 1870s – is concern of the founder of the National Museum about protection of its activity and continuance after his death. Plater established the Museum Management in order to achieve these goals. The management was not very significant before his death, but later this move turned out to be a proper solution. After Plater's death (22 April 1889), the National Museum in Rapperswil functioned until the fulfilment of the testamentary will of its founder, and finally the collections were brought to free Poland.

Keywords: Józef Ignacy Kraszewski, Władysław Plater, National Museum in Rapperswil, correspondence, emigration



BIBLIOTHECA IAGELLONICA. FONTES ET STUDIA

Listy Władysława Platera do Józefa Ignacego Kraszewskiego z lat 1863-1887 są swego rodzaju kroniką działalności twórcy Muzeum Narodowego w Rapperswilu. Wartość źródłową tych listów podnosi fakt, że w czasie II wojny światowej Niemcy zniszczyli zbiory rapperswilskie przewiezione w 1927 r. do Warszawy. Wobec braku monografii biograficznej Władysława Platera treść jego listów obecnie najlepiej wskazuje kolejne etapy jego życia.

Władysław Plater pomagał powstańcom styczniowym, pośrednicząc w dostarczaniu broni podczas działań zbrojnych, a także później, ułatwiając im życie na emigracji. Założenie pisma „Der Weisse Adler” („Orzeł Biały”) miało na celu propagowanie idei odzyskania niepodległości przez Polskę. Listy z lat 1868-1887 to kronika fundacji Kolumny Barskiej i Muzeum Narodowego, a następnie działalności tego wspaniałego pomnika kultury polskiej na szwajcarskiej ziemi.

Celem serii „Bibliotheca Iagellonica. Fontes et Studia” jest publikowanie wydań źródłowych, których podstawą są zbiory Biblioteki Jagiellońskiej. Zamierzeniem Redakcji serii jest również ogłaszanie prac naukowych (rozpraw doktorskich, monografii, prac analitycznych, katalogów) przygotowanych przez pracowników Biblioteki.



Polenmuseum
Muzeum Polskie

SCHLOSS RAPPERSWIL



<https://akademicka.pl>

